

Suit Volland ve Yıkım

Öncelikle bu güzel binada olmaktan çok mutlu olduğumu ifade etmeliyim. Ben lisans öğrenimimi ODTÜ Elektronik Mühendisliğinde yaptım. ODTU deki ilk yılımı ODTU kütüphanesi ve yeşilliklerde geçirmiştım. Yani diyebilirim ki, içime güzel binaların aşkının düşmesi ODTU kampüsü ve ODTU kütüphanesi sayesinde oldu. Yıllar boyu içimde hep yaşadığım şehirlerin iyiye ve güzele evrileceğine dair naif bir inanç besledim. Sonraları öğrendim, dünyanın daha iyi bir yer olmak için evriliyor gibi görünmesi bir yanılsamaymış.

Yıllar sonra Hacettepe Üniversitesinde Sanatta Yeterlik Tezimin konusunu Boğa Simgesi Üzerinden İktidar Resimleri diye belirlerken asıl niyetim görsel planda, iktidar ve iktidarın baskıcı özelliklerine, boğa gibi bir güç ve iktidar imi ile yer verirken, arka planda, kavramsal boyutta, baskıcı bir iktidarın yönetimi altında tanınma mücadelesi veren ya da vermeyen halkları konu edinmekti.

Bu niyetle 2015 Mayıs'ında Ox-y-Moron sergisini hazırlamıştım. Sergide, günümüzde ekonomik ve politik olarak egemen olan sistemin; hacmi, kontrolsüz kuvveti ve bugünden sattığı vaat edilmiş olan gelecek ile damızlık bir boğayı çağrıştırdığından yola çıkmış, gücün ve iktidarın simgesi olarak "Boğa" ile ilgili resimlere yer vermişim. Boğa çağrışımları üzerinde gönül gezdirirken karşıma çıkan bir buldozer görseli, kontrolsüz gücün sıklıkla yanında yıkımı da getiriyor olması çağrışımını yapmıştı. Bu çağrışımla simge olmuş bina ya da mekânlara karşı maruz kalınan tehdidin görselleştirilmesini hedeflemişim ve içinde bulunduğumuz bu duruma "Yıkımın Ayak Sesleri" demişim. Bu nispeten buldozer ile romantik bir ilişki içinde olduğum bir dönemdi. En azından görsel olarak içinden bir estetik çıkardığımı düşünüyordum. Böylece resimler görsel olarak dikkat çekecek ve içerik olarak tüketilebileceklerdi.

(Kasım 2015) Ama, 5 ay gibi kısa bir süre içinde yıkım bir tehdit olmaktan çıktı ve yaşam alanımıza ait her yere egemen oluverdi. Yalnız binalar ve mekânlar değildi tehdit altında olan. Sanki, kes yapıştır hayatlar dayatılıyor, yıkımın ardından geriye, o hayatlara tutsak tıpkı insanlar, umut dolu geçmişin gölgeleri, hapsolan geleceğin umudu kalıyor gibiydi. İdealler artık çok uzak zamanlara ait gibi görünmekteydi. Günümüzde gözlemciyi gözlenenenden ayıran bir mesafe, bir Arşimet dayanağı kalmadığından, bireyin utanmadan nefes alabilmesi için, eleştirilen, ama çoktandır parçası olunan düzen adeta meşrulaşmıştı.

Artık evimden çıktığımda her yerde dozerler, hafriyat kamyonları görüyordum. Her yer inşaat alanıydı. Kent bir çamur deryasına dönmüştü. Kent alanımız hızla talan ediliyordu. Kendimi yabancı topraklar üzerinde hissetmeye başladım. Yaşadığım kent, kapılar, saat kuleleri, pleksiglas heykeller, çaydanlıklar gibi üzerindeki postmodern, eklektik, kits yapılar ile bir

başka zamana ve bir başka topluma ait gibi görünmeye başladılar bana. Kent mobilyaları ya da kamu binaları sanki özellikle çağdaş bir tarza sahip olmasınlar diye seçiliyor gibilerdi. Üstelik bu durum sadece Ankara'ya özgü de değildi. Kentlerin topraklarında, okuduğumuz okullar, doğduğumuz evler yıkıldı ve hafızamız silindi. Bir kentte yıkımın gerekçesinin adına terör, diğerinde deprem denildi. Sonunda toplum mühendisliği ve rant bizi yurdumuza yabancı kıldı. Evlerimizin içlerine kapandık.

Evimden çıkıp bir yerlere giderken zihnime üşüşen bu düşünceler ile Mayıs 2016'da "Evim Güzel Evim" videosunu yaptım. Bu videoda kentim benim evim olsaydı, nasıl bir evde yaşadım sorusunu sordum kendime. Çünkü büyük ölçekte nasıl istemediğim bir evde oturmaya zorlanırsam ve bu durum nasıl acı verirse, bir benzerini bu kent için yaşamaktaydım. Bu video ile kentimin gerçeklerini evime taşıdım.

Bir analogi ile, eğer evim kentim olsaydı ne olurdu sorusunu sorduğumda aslında "Evim Güzel Evim" diyebildiğim gibi "Kentim Güzel Kentim" de diyebilmek istediğimi dile getirmiştım. Bu videoyu arzu ederseniz izleyebilirsiniz.

2015'den bu yana hayat (mı) sanatı takip etmiştir! Aksine, hayatın hızına yetişmek zor olmuştur. 2015 yazında "21. yy'da totaliter rejimler ile yönetilen toplumların yanı sıra bozulan gelir dengesi ve artan terör korkusu ile Batı tipi demokrasilerde de özgürlükler tehdit altındadır" iddiasında bulunduğumda ne Marmara Köşkü yıkılmış, ne Brexit, ne 15 Temmuz Kalkışması olmuştu ne de Amerika başkanlık seçimlerinde Donald Trump kazanmıştı. Gerçek şu ki, dünya hızla cahilleşmekte ve halklar artık elitler tarafından değil, kendilerine benzeyenler tarafından yönetilmek/yönlendirilmek istemektedirler. Amerika'ya bakınız örneğin. Ronald Regan'ın valiliği ile başlayan, başkanlığı ile pekişen sözde eğitim reformları sayesinde Amerikan eğitim sistemi sermayeye teslim edilerek toplum sistematik bir şekilde cahilleşmiş ve bunun sonucu olarak Trump gibi biri başkan olabilmıştır. Avrupa'da da benzer bir tablo maalesef ortaya çıkar. Ne yazık ki liberalleşmenin ardından gelen küreselleşme sonucu yaşanan problemlerin çözümü tam tersi politikalarda aranır olmuş ve milliyetçi, aşırı sağcı veya faşizan söylemler daha bir yüzyıl bile geçmeden tekrar dünya sahnesinde yer bulmaya başlamıştır.

Boğa çağrışımları arasında gücü ile doğayı yerle bir eden buldozeri, "Yıkım" serisi resimlerimde iktidarın yıkıcı yönünü vurgulayan bir metafor olarak ele almıştım. Boğanın kendisini değil, yıkıcı yönü ile adını verdiği iş makinesini, bir diğer güç ve iktidar imi olarak ana eksene yerleştirmiştim.

Yıkım serisinde zamandan bağımsız olarak yıkan ve yıkılanı bir araya getirdim. Bu resimlerde yıkan yıkılanı ele geçirmiş ve zafer kazanmış gibi görünse de yıkılan gene de yıkılmadan

ayaktadır. Kolaj tekniğinden sadece bireysel eserlerde yararlanmanın yanı sıra eserler her biri otonom yapı taşları gibi, farklı şekillerde bir araya getirilip, bir destenin kağıtları gibi, karıştırılıp, farklı kolajların parçası olurlar. Sanatın eleştirel negatifik ile ütopyacı beklenti arasındaki gerilimin oluşturduğu bir çelişkiler alanına yerleşmesini ve çağdaş düşüncedeki ütopyacı itkinin korunmasını hedefledim.

Bu nedenle eleştirilen yıkan ile yok edilmeye çalışılan aydınlık Türkiye'ye ait ütopyik beklentilerin Küçük Tiyatro, Opera, AKM, Haydarpaşa, İstiklal Caddesi gibi simgelerine yer verdim.

Öte yandan, malum, özel hayata müdahale kamusal hayata müdahale ile başlamaktadır. Tehdit sadece kültürel mirasımıza karşı değil, yaşam şeklimize de karşıdır.

İstiklal Caddesi diğer binalardan farklı olarak özellikle yaşama şeklinin simgesi olması bakımından seçilmiştir.

1908 yılında hizmete giren Haydarpaşa Garı ranta teslim edilmek istenmiş, modernist mimarinin seçkin örneklerinden Atatürk Kültür Merkezi ise özellikle hedef alınmış ve çürümeye terk edilmiş olup yıkılmak istenmiştir. 1926'dan beri hizmet veren Küçük Tiyatro binası ve 1934'den bu yana hizmet veren Opera binası ile ilgili tehdit, şimdilik parçası oldukları kurumun sanat politikası ile alakalıdır. Bu binalar ve diğer benzerleri içinde buldukları kentlerin kimliğini oluşturmuş, cumhuriyetin ilanından bugüne kadar yetişen kuşakların entelektüel dünyalarının mimarı olmuştur. Bu binalar ve mekanlar ile duygusal bağlarımız vardır.

Günümüzün İstiklal Caddesi, üzerinde sinemaların, kitapçıların ve sergi salonlarının yer aldığı İstiklal Caddesinden nicedir farklıdır. Cadde, ağır bir tavuk döner kokusuna teslim olmuştur. Artık kaldırımlarda lavanta satan güler yüzlü Çingene kadınlar yoktur. Gene de kozmopolit yapısını korur. Ancak bilinçli müdahaleler ile caddenin demografik yapısı tehdit altındadır. Göstermelik tramvay ve tarihi binaların mimari dokusunu unutacak olursak Sincan'da ya da Pendik'de her hangi bir cadde gibi olmak üzeredir.

Haydarpaşa Garı herhangi bir bina değildir. Anadolu'dan İstanbul'a gidenlerin İstanbul'a ait gördükleri ilk binadır. Bu bina ayrılıklar, kavuşmalar, umutlar, hayal kırıklıklarına tanıktır. Moskova'da halkın sarayı dedikleri metro durağı benzeri, Haydarpaşa da Anadolu'dan gelen halkın içinde bulunma ayrıcalığını tattığı yegane görkemli binadır. Ne yazık ki bu görkem onu kapitalist sistem ve küresel sermaye için çok çekici kılmaktadır.

Kuşu Gölü'nü ilk olarak Atatürk Kültür Merkezi'nde izledim. Kızımı bir çocuk oyununa ilk defa AKM'de götürdüm. Modernist mimarinin en güzel örneklerinden olan bu binayı son olarak 10. Uluslararası İstanbul Bienali kapsamında görebildim. 1. kattaki uçsuz bucaksız

Hereke halıya en son 2007’de basabildim. Belki de hafızam beni yanıltıyor daha önce de olabilir. Camlarından dışarıya en son 2007 de bakabildim. Resmim bir sergi sonrası taşınırken zarar gördü. Canım iki kere yandı. Ama tamir etmeye elim varmadı. Kendisi yıkılırken resmini onarmak içimden gelmedi.

Öte yandan kıskançlık duyarak ve gıpta ederek yaptığım, antik çağlardan günümüze simgeler barındıran “Zamanın Oku Tek Yönlüdür”, hiç bir çelişki içermez. Batı’da zamanın oku tek yönlüdür ve geleceği gösterir. Metropolitan Müzesi’nin iç avlusundaki tanrıça Diana da okunu geleceğe çevirmiştir. Metropolitan Müzesi’ni çevreleyen Guggenheim Müzesi de çağdaşın gelenekselin yerini alışını simgelemek içindir.

Doğu’da ise zaman başka türlü akmaktadır, hatta Shayegan’ın dediği gibi Doğu’da toplumlar tarihte tatile çıkmış gibidirler. Bir yandan, küresel liberal ekonomi Batı’da olduğu gibi, Müslüman toplumlarda da çoktan yerini almıştır ve Doğu’da toplum Batı kaynaklı teknoloji ve ürünlerini herhangi bir ideolojik sakınca görmeksizin kullanır. Ama insan bilimleri, doğa bilimleri gibi alanlarda yüzyıllardır yazılmış, keşfedilmiş, düşünülmüş her şey bu toplumlara ancak acınası çeviriler yoluyla ulaşmıştır. Bu toplumlar tekniği ve ateşli silahları benimseyip, bunların temelindeki laikleştiriciliği kahramanca ret ederler. Bu da anlaşılabilir tabi ki. Malum Laiklik Hıristiyanlığın dünyevileşmiş halidir. Bu patikayı izlemeyen Müslümanların hayatı daha çelişkilidir. Bu perspektiften bakıldığında Atatürk düşmanlığı ve onun hatıralarını yok etmeye duyulan bu önüne geçilmez motivasyon da daha iyi anlaşılabilir.

Doğu’daki bu toplumlarda liberal ekonomi ve liberal politika arasında; ekonomiden nemalanma, azınlığın haklarının korunması, azınlığın veya çoğunluğun baskı unsuru olmaması, tanınma ve temsil edilebilme gibi konularda; sancılı bir süreç yaşanmaktadır. Octavia Paz’dan alıntılıyarak söylemek istiyorum, fikirler çünkü fikirler, tavırlar bugünün tavırlarıdır.

Boğa çağrışımları arasında özellikle adını verdiği yıkım makinesi “buldozer” ve yaşam şeklimize ve kültürel mirasımıza karşı potansiyel tehditlerin bir araya geldiği “Yıkım Serisi” bu dönemin izlenimleri ile yapılmıştır. Benzer hayatların diretilmesini vurgulamak için kimi resimlerde aynı görüntüyü üst üste bindirdim, aynı karakterlere birden çok yer verdim ve kimi resimlerde karakterleri içi boş piyonlar gibi boyadım. Bu serideki buldozer ve yıkılan görüntüler internetten alınmış nerede ise ilk arandıklarında elde edilen görüntülerdir. Bu binalar ve mekânlar kent ve kültürel kimliğimizi o denli güçlü biçimlendirmişlerdir ki, görüntüler sıradan da olsa bilinçaltımız bu görüntüleri olumlu özellikler ile birleştirerek olduklarından daha beğenilir kılmaktadır.

Bir bakış açısı ile bu resimlerle günümüzü belgeledim.

Bu dönem zarfında, sanat tarihinde pek çok boğa çalışması ve onları yapan pek çok sanatçı olmasına rağmen Picasso'nun ve özellikle Suit Vollard'ın benim için ayrıcalıklı bir yeri oldu. Çünkü Picasso'nun işlerinde erkek egemen toplumun boğaya ve iktidara karşı takındığı eleştirel tutumun yanı sıra duyduğu hayranlığın izlerini buldum. Picasso iktidar-boğa ilişkisine hem eril iktidar gözü ile bakar, hem de boğayı zulmeden, yakan, yıkan ile özdeşleştiren resimler yapar. Ayrıca, Picasso'nun Suit Vollard'ı yaptığı dönemseller şartlara, sanatçının o dönemdeki yaşına ve ruh haline de yakınlık hissetmişim.

Picasso sanatsal üretkenliğinin doruğunda olduğu 1930'larda bu diziyi hazırlıyordu. Bu dizide Heykeltıraşın Atölyesi, Aşk Savaşı ya da Tecavüz, Minator gibi başlıklar altındaki baskılarda Minator ile ilgili mitolojik temalar ortaya çıkmıştı. Suit Vollard kitabını arzu ederseniz konuşmadan sonar inceleyebilirsiniz.

Suit Vollard'ı hazırladığı 1930'larda, Picasso ellili yaşlardadır ve onunla çalışanlar Picasso'yu genelde mutlu biri olarak tanımlarlar. Ancak, gravürlerde bu mutlu kişiliğin izleri pek görülmez. Aksine kör Minator'u yıkım ve trajediye doğru yönlendiren dramatik bir ivmeden ve ivmenin kişisel bir gerekçeden ziyade İspanya ve Avrupa'nın, büyük ölümlerin yıkımıyla sonuçlanacak savaflara girmek üzere olmasıyla alakalı olduğundan bahsedilir.

Benzer nedenlerden kendimi Picasso'ya yakın hissettim. Ben de ellili yaşların ortasındayım ve Picasso gibi genelde mutlu hatta iyimser biri olarak tanırım. Ne yazık ki bugün de içinde bulunduğumuz şartlar kaygı uyandırıcıdır; komşu coğrafya ve hatta Türkiye'de de yıkım ve trajediye doğru ilerleyen benzer bir ivme kaygı uyandırıcıdır. Benim resimlerimde yer verilen yıkım da, kişisel bir ruh hali ya da gerekçeden ziyade açıkça dönemin bu şartlarından kaynaklanmaktadır.

Picasso'nun boğanın ya da minatorun gövdesinde erkeğin cinsel iktidarını görselleştirdiği Aşk Savaşı'na ve Minator'a adanan baskılarında erotizm egemendir. Bu baskılarda Picasso, Minator'un bedeninde, boğanın hayranlık duyulacak güçlü eril iktidarı yanı sıra daha güçlü bir anlatımla tutkuyu görselleştirir. Yarı tanrı Minator, insanla hayvanın birleşimidir. Sanki her insanın içinde var olan "hayvansı yan"ı kabullenircesine Picasso, Minator'un "insan, fazlasıyla insan" tarafını sevmiştir.

Picasso'ya Minator efsanesinde insanların içinde yaşayan hayvan ve bir kez serbest bırakıldı mı insanı marjinalleştiren şiddet çekici gelir. Bu seride insanın karanlık dünyasıyla aydınlık dünyasının, gündüzle gece dünyaları arasındaki karşıtlığı görürüz.

Minator'un insansı yanının insanın aklıyla yapabilecekleri, hayvansı yanının ise insanın içindeki şiddetin kaynağı olan dürtüleri olduğu kabul edilecek olursa, Picasso insanın aklıyla

yapabileceklerini daha çok sevmiş olsa da insanın içindeki şiddetin kaynağı olan hayvansı yanını kabullenmiştir denilebilir.

Bu hayvani dürtüleri haklı bulacak bilimsel gerekçeler ararken tam da tersine, 1986 da UNESCO tarafından Şiddet üzerine yapılmış olan Seville Bildirisi karşımıza çıkar, bu bildiri der ki:

1. Savaşma eğilimimizi hayvan atalarımızdan aldığımızı söylemek bilimsel olarak doğru değildir.
2. Savaşmanın ya da diğer herhangi bir vahşi davranışın insan tabiatında genetik olarak kodlandığını söylemek bilimsel olarak doğru değildir.
3. İnsan evrimi süresince saldırgan tutumun diğer davranışlardan daha fazla seçildiğini söylemek bilimsel olarak doğru değildir.
4. İnsanların beyinlerinin vahşi olduğunu söylemek bilimsel olarak doğru değildir.
5. Savaşa içgüdü ya da bir tek motifin sebep olduğunu söylemek bilimsel olarak doğru değildir.

Ve Bildiri şu şekilde sonuçlanır:

Savaşların insanların zihninde başladığı gibi barış da zihnimizde başlar. Savaşı icat eden aynı tür, barışı da icat etmeye muktedirdir. Sorumluluk her birimizin içindedir (Seville Statement on Violence, 1986).

Picasso'dan tam da bu gerekçeler ile hayvani dürtü üzerine olan görüşlerinde ayrılıyorum. Bu hayvani dürtüleri kabullenmesinin ardında bu dürtüleri eril iktidar ile özdeşleştirdiğinin yer aldığını değerlendirerek daha barışçıl bir tutum benimsiyorum.

Hayvani dürtülere olan rezervasyonu saklı tutarak Picasso'nun Suit Vollard'ına dönecek olursak biraz da Kör Matador baskılarından da bahsetmek istiyorum.

Kör matador baskılarındaki körlük yalnızca bir yaratıcı olarak ölmekle sınırlı değildir; kaçınılmaz ama belirsiz bir kadere doğru yürüyen insan-hayvanın körlüğü vardır; bu körlük İspanya İç Savaşı'nın ve II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Avrupa'yı bekleyecek kadere benzetilir.

Picasso'nun körlük olarak simgelediği durumun benzeri benim için "İyi Uykular" serisinde ortaya çıkar.

Bu insanlar yüzyıllık derin uykularından öpülerek uyandırılmayı bekleyen uyuyan güzeller gibidirler. Üzerinde uydukları temiz, paketten yeni çıkmış yastık kılıfları steril hayatlarını vurgulamak içindir.

Gene de uyurken giydikleri sıradan pijamalar onlarda hala umut olduğunu vurgular. Uyurken en korumasız halleri ile teslim olan resimlerin sahiplerine saygı duyarak bu resimleri yaptım. Onlar benim eşim ve dostlarım ve aslında tahmin edeceğiniz gibi fazlasıyla uyanıklar ama nezaketle simge olmayı kabul ettiler.

Simgesi oldukları uyuyan güzeller bir zamanların 68 kuşağının kardeşleridir ve bu derin uykudan uyanmalıdırlar.

Bu resimlerde artık boğanın ya da çağırışlarının görüntüsü yer almaz. Çünkü artık birey iktidarı ve onun simgesi boğayı suçlamaktan vazgeçip sorumluluğunu almaktan yanadır.

Picasso, eserlerde avangardların bize vaat ettikleri mutluluk ve refahın asla elde edilemeyeceğini göstermektedir. Suite Vollard'ın öncelediği yapıt şiddet, felaket, kurbanlar ve dehşet getirecektir: Sanatçının suiti tamamladığı yıl yaptığı Guernica Vahşetini Boğa ve At dile getirir; dram ve şiddetse insanlığı ve erdemi simgeleyen kadın, çığlık atan ya da ölü oğlunu kollarında tutan kadın aracılığıyla gösterilir. Guernica 1920'lerin ve 30'ların mutluluk ve bolluk imgesinin tam tersidir. Kör Minator baskıları, Minator Dövüşü ve Guernica, şiddet dünyasını, gelecek olan dehşetin – Dresden, Londra, Hiroşima, Auschwitz - ipuçlarını barındıran felaket imgelerini, Goya'dan beri hiçbir sanatçının sahip olmadığı bir vuruculuk ve umarsızlıkla sunar.

Gene de günlerin karanlığının çöktüğü bugünlerde bile umuda yer vardır ve “Seville Bildirisi” aradığım umut olmuştur. Ben de sorumluluğu taşımaktan yanaydım ve tanınma mücadelesinin, barış içinde özgürlükçü bir demokrasinin ancak buna inanan bilinçli halklar tarafından gerçekleştirilebileceğini söylüyordum.

Bu noktada, boğayı suçlamaktan vazgeçmek, onu özgür bırakmak ve sorumluluğu yüklenmek zamanı gelmiştir.

Ve Seville Bildirisi'ni şu şekilde okumak mümkündür:

- Baskıcı iktidarların yakıcı, yıkıcı özellikleri biz insanlar tarafından yaratılmıştır.
- Baskıcı bir iktidarın şartları insanların zihninde başladığı gibi özgürlükçü demokrasi de zihnimize başlar.
- Kaldı ki tanınma arzusu nefes ve kan gibidir.
- Baskıyı icat eden aynı tür, paylaşmayı, özgürlükçü demokrasiyi de icat etmeye muktedirdir. Arzu ve sorumluluk her birimizin içindedir.

Bu nedenle yer verilen “Uyuyan Güzel – İyi Uykular” serisi bir öz eleştiridir ve temaları bu nedenle kendi kuşağımdan seçilmiştir. Uyanmak zamanı gelmiştir.